

ker so hrvaški tovariši pripravljani, preskrbeti slovenskemu učiteljstvu vse mogoče udobnosti.

Vsa podrobna pojasnila o tem tečaju daje radevolje dr. Ante Cividini, donjogradska gimnazija v Zagrebu.

Hrvaškemu učiteljstvu naše iskrene čestitke in mnogo uspeha!

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodono naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani, registrirana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca aprila K 116.541.60.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 30 h v poštinih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Uradne ure: Vsak četrtek od 1/2. — 1/2. 3. popoldne in vsako soboto od 6. — 7. zvečer.

40letnica Učiteljskega društva za celjski okraj.

Že dolgo ni bilo tako lepega učiteljskega slavlja kakor povodom proslave 40 letnice „Učit. društva za celjski okraj“ v št. Juriju ob j. ž. v četrtek, 5. t. m. Bil je to eden najkrajšjih praznikov v učiteljskem trudopolnem življenju, dan veselja, ki ostane vsakemu udeležencu v najlepšem spominu.

Prvi jutranji vlaki so z juga in severa pripeljali v št. Jurij ob j. ž. lepo število tovarišev in tovarišic. Pod vodstvom živinozdravnika gospoda Uršiča in tajnika gospoda Drogenika si je učiteljstvo ogledalo vzorno napravo šentjurske mlekarne, obenem je tudi videlo sterilizovanje mleka. Mlado podjetje se čvrsto razvija, znamenje, da je v rokah delavnih, poštenih in močnih. Želimo naprednemu podjetju mnogo uspeha, obenem ga pa tudi vsakomur najtopleje priporočamo.

Ob 9. uri popoldne pa se je učiteljstvo zbralo pred slovensko kmetijsko šolo. Ravnatelj gospod Bellé in kmetijski strok, učitelj Zidanšek sta blagohotno razkazovala vso napravo. Če je to tudi le trobica, ki so jo bili prisiljeni dati gospodje deželni občine slovenskemu narodu na štajerskem, vendar človeka veseli, da smo si štajerski Slovenci vsaj toliko priborili in da so prišli v Gradcu do spoznanja, da tudi mi hočemo več izobrazbe — pa v svojem jeziku. Pod vodstvom takih izbornih moči bo slovenska kmetijska šola pač lepo procvitala. Gospodu ravnatelju, kakor tudi strokovnemu učitelju Zidanšku izrekamo tem potom najlepšo zahvalo za njiju pošteno razkazovanje.

Ob 11. uri se je pričelo slavnostno zborovanje v šentjurski šolski palači. Že lepi, moderni, zračni prostori šolske palače so vsakega udeleženca napolnili s slavnostnim razpoloženjem, ki se je še povečalo, ko je vstopil v polno nabito šolsko sobo (za bodoče pripravljeno) 5. razreda, 110 udeležencev je napolnilo šolsko sobo do zadnjega kotička.

Uprav ginjen nad tako krasno udeležbo je otvoril zborovanje predsednik celjskega učiteljskega društva, tov. Fran Brinar. Pred vsem je pozdravil „Benjamina“ med mlajšimi učiteljskimi društvi, krvnega brata celjskega učit. društva, laško učiteljsko društvo in njega vrlega predsednika tov. Gnusa. Pozdravil je nadalje šmarsko-rogaško učiteljsko društvo, ki se je skoraj polnoštevilno udeležilo slavlja, nadalje zastopnika savinjskega učit. društva tov. Rada Tusa, zastopnico slovenjebistriškega učit. društva tovarišico Hinterlechnerjevo iz Poljčan, zastopnici konjskega učit. društva tovarišici Pavličev in Stegenškovo. — Pozdravil je dalje zastopnika izvrševalnega odbora Narodne stranke dr. Kalana, zastopnika akademične napredne mladine, predsednika „Zveze slov. štaj. učiteljev in učiteljic“ tov. nadučitelja Rajšpa in nje tajnika tov. Šijanca iz Gornjega grada, zastopnika šentjurske napredne mladine gg. Ferleža in Drogenika.

Pismeno je pozdravil slavlje tudi c. kr. nadzornik in c. kr. učitelj na učiteljski v Mariboru ter član našega društva tov. Schmoranz. Tovariš nadučitelj Sivka je v imenu učiteljstva in kraj. šol sveta šentjurskega pozdravil zborovalce, kličoč jim „Dobro došli!“

V imenu odbora Narodne stranke želi g. dr. Kalan ob 40letnici celjskega učit. društva slovenskemu učiteljstvu, da bi kot pionirji prosvete razbili temo v slovenskem na-

rodu, tako kakor je nekoč pruski „Schulmeister“ pri kralji. Gradcu premagal Avstrijce, želi dalje, da bi med Narodno stranko in učiteljstvom, ki se je vedno borilo za napredno idejo, ostalo vedno tako dobro razmerje. — Predsednik „Zveze slov. štaj. učiteljev in učiteljic“ tov. Rajšp je v svojem krasnem govoru omenjal, da je 40 let v človeškem življenju dolga doba, a za učit. društvo kakor je celjsko, ne, češ, društvo je mlado in krepko kakor ob svojem rojstvu, doseglo je s svojim vztrajnim delom ne le svoj namen, ampak ga je celo prekoračilo, zakaj društvo ni bilo le torišče, ampak vodnik in svetovalec vsemu štajerskemu, da, celo vsemu slovenskemu učiteljstvu. V tem društvu se je porodila ideja „Zveze jugoslov. učit. društev“, pa tudi „Zveze“. Kot predsednik „Zveze“ iskreno pozdravlja svojo krepko hčer, želeč, da bodi društvo vedno torišče in ognjišče slovenskega šolstva in teženj učiteljskega stanu.

Nato so se pogovorile še nekatere društvene zadeve, zanimajoče tudi druga učiteljska društva, zlasti dopis „Zveze“ glede poslovnega jezika pri uradnih skupščinah. Po soglasnem sklepu se čimprej skliče shod predsednikov vseh slov. učiteljskih društev, da se na tem pogovori enotna taktika v prej omenjeni zadevi. Predsednik je tudi čestital tov. Arminu Gradišniku na imenovanju za častnega člana „Zveze“. Nato je bil slavnostni govor predsednika tov. Fr. Brinarja.

Preprosto, a pregledno je podal sliko društvenega delovanja celjskega učit. društva tekom 40 let, da smo v duhu živeli vso dobo društvenega delovanja. Saj bi pa tudi težko našli tovariša, ki bi mogel lepše razviti sliko te dolge dobe tako dobro kakor on, ki se z veseljem spominja dni, ko je vstopil pred 20 leti poln idealov kot mlad učitelj v to društvo, ki se ga i danes oklepa z vso silo in vnemo, saj mu budi današnji slavnostni dan sto in sto lepih spominov, ko je v društvu nastopil prvič kot govornik in kjer je preživel toliko krasnih dni. — Ves ta govor priobčimo prihodnjič v celoti.

Na koncu slavnostnega govora je tov. Armin Gradišnik še slikal vse vrline predsednikov, poudarjajoč njegovo vztrajnost in ljubezen do tovarišev. Sklenil je z besedami: „Bog daj procvit celjskemu učit. društvu, ki bodi vedno zaščitnik pravega tovarštva in tovariške ljubavi, ki bodi neustrašen boritelj učiteljske zavednosti. Ohrani nam pa Bog tudi zdajnega predsednika tov. Brinarja!“ Viharno ploskanje.

Ko je še bil tov. Blaž Jurko predaval o autohizmu Slovanov, je tov. Brinar zaključil uradni del slavlja.

Ob pol 2. uri pop. je bil v dvorani Nendlove gostilnice banket, ki se ga je udeležilo nad 80 oseb. Fina postrežba je vsakega popolnoma zadovoljila. Pri banketu so govorili tov. Fr. Brinar, dr. Milko Hrašovec, tov. Ivan Sorčan in tov. Tomo Kurbus. — Tov. Fran Brinar je prečital kmalu po zborovanju došle brzojavne čestitke, ki so jih poslali: serniško-brežiško učit. društvo, državni poslanec Roblek in dež. poslanec dr. Vekoslav Kukovec, c. kr. nadzornik Supanek, nekdanji predsednik in sedanjí častni član Anton Brezovnik, dež. poslanec tov. E. Gangl, nekdanji član društva tov. Kobek, gornjegrajsko in ljubomersko učit. društvo.

Ob slavnostnih napitnicah in petju tovarišev pevcev je prehitro minil čas. Proti večeru se je mnogo tovarišev odpeljalo, precej pa jih je tudi ostalo pri koncertu, ki ga je vodil tov. Čulek. Koncert je uspel sijajno in moramo tovarišu Čuleku le čestitati na tako lepem uspehu.*

Vsakdo se je vrnil domov poln lepih spominov na ta dan, okrepljen za nadaljno prosvetno delo. Učiteljsko društvo celjsko pa prednjači vsem štajerskim učiteljskim društvom, da bo baš ob svoji 50 letnici stalo krepko kakor danes na braniku za pravo učiteljstvo in naroda svojega!

Značilno pismo.

Uskokom v album.

Naš urednik je dobil od prijatelja pismo, kjer stoje tudi te značilne besede: „Kako se Ti godi? Meni slabo; od oktobra sem bil bolan, štiri tedne v postelji, v aprilu sem zopet začel poučevati. Obravnave v deželnem zboru sem čital z veseljem, a niso prinesle

* Glej današnje štajerske vesti!

Uredn.

ničesar. Oh, ti grdi klerikalci, res nas bodo izstradali. Sila in glad sta nekoliko razredčila naše vrste, upam, da smo sedaj čisti! Mi pa stojmo in pademo s svojim prepričanjem, pa naj se zgodi, kar hoče! Stradati in trpeti me ne bodo učili, saj sem temu vajen od mladih nog, v boju pa že stokrat preizkušen in dobro utrjen, pa se nič ne bojim!“ — Te moške besede naj citajo uskoki in — sram jih bodi!

Šola in alkohol.

Šola in alkohol je bila tema, ki jo je obdelal 10 letni abstinenc, nadučitelj Rudolf Horvat, pri učiteljskem krožku v Zagorju na Notranjskem dne 13. maja 1910. Njegov namen je bil v prvi vrsti ta, tudi svoje tovariše vneti za protialkoholno gibanje med našo šolsko mladino.

V ta namen je navedel najprvo nekoliko zgodovinskih podatkov, potem pa svojo metodo, ki jo uporablja že od začetka šolskega leta 1906/7. z več ali manj ugodnim uspehom. Zanimalo je navzoče tovariše seveda zlasti zadnje. Združil je svoje misli o protialkoholnem delovanju v sledeče teze:

1. Odraslim ljudem in tudi šolski mladini naj o posebnih prilikah govori g. župnik (katehet) o škodljivosti nezmernega uživanja opojnih pijač z ozirom na dušo. Učitelj pa naj priredi poseben roditeljski sestanek, pri katerem naj pojasni veliko škodo, ki jo povzroča alkohol v telesnem in posebe gospodarskem oziru. Govorijo naj grozne številke.

2. Učitelj, ki je obenem občinski odbornik, naj poskrbi, da se uvede, kjer se še ni zgodilo, najvišja občinska naklada na žganje in pivo. (To je dosegel govornik, in si s tem nakopal veliko sovraštvo gostilničarjev.)

3. Učiteljstvo bodi držžno ali vsaj zmerno pri uživanju opojnih pijač; pa saj nam tudi drugega ne kaže pri teh beraških plačah.

4. Vsak krajni šolski svet nabavi za šolo Weichselbaumovo sliko s popisom, ki ga naj čimprej kateri izmed naših prevajalcev prevede na slovenščino, ako se še ni zgodilo dozdaj.

5. Pri jezikovnem pouku ne čitajmo beril, ki hvalijo pitje, četudi le vino.

6. V računstvu dajamo prav pogostokrat izračunavati, koliko zapravi pijanec, kolikšno škodo povzroča občinam zaradi zabemarjenja vzgoje svojih otrok, kar je prav dobro izvedel tov. Bernot v knjigi: Stiasny „Učne slike“ za ponavljalno šolo. Opozorimo otroke posebe, koliko denarja se zapravi s pijančevanjem v posameznih deželah. Tako čitamo v „Zlati dobi“ da se je zapravilo lansko leto nad 30 milijonov kron, kateri denar je šel po večini iz dežele. Te številke naj ponese otroci tudi domov, da jih sporočijo staršem; učitelj pa učenje izprašuj pozneje, kakšen vtisk so napravile na domače. Zato imej

7. vsaka šola list — mesečnik „Zlata doba“, ki se naroča za 3 K v Ljubljani. Pri tem listu mi je posebno všeč dejstvo, da biča po zasluženju pijančevanje vseh strank in tudi igre, katere se prireajo po naših „izobraževalnih“ gledališčih.

8. Ker šolarji največ alkoholnih pijač spijejo o priliki cerkvenih shodov (ob žegnanju) in po nekaterih krajih tudi na svoj imendan, opozori učiteljstvo zlasti pred takimi dnevi na škodljivost alkoholov ter jih izkušaj pridobiti za abstinenco. Seveda se mora to goditi jako previdno, mislim namreč glede obljube. Nikogar se ne smesiliti v to, da se zaveže vzdržati se opojnih pijač. Kdor pa sam od sebe to obljubo stori, naj se ga vpiše v posebni zapisnik, ki se v njem pri reviziji vpisujejo zaznave glede tega, ali je držal obljube ali ne, kateri je bil vzrok, da je ni izpolnil i. dr. To se naj godi po vsakih večjih praznikih, po počitnicah in tudi vmes. (Uvedel sem tak zapisnik že leta 1906, le žal, da ga nisem mogel natančno voditi, ker mi je primanjkovalo časa in pa tudi zaradi tega sem ga opustil, ker so bile sčasoma zaznave preenočljive in torej zame brez pomena.) Zato svetujem, da bi se tak zapisnik sicer napravil vsaj za eno leto, v katerega se vpiše popolne zdržnike, dalje one, ki se zaobljubijo, da ne bodo pili žganja in obenem tudi nekadilce. Opozorjam ob tej priliki, da se proti kajenju med šolsko mladino še mnogo premalo deluje! Prelamljalce se naj

izbriše iz zapisnika ali vsaj ne navaja več k obljubi!

9. Posebno ugodno priliko nudi učitelju za protialkoholno delovanje predmet prirodoslovje. Ne zabi nobeno leto obravnavati v višjih razredih in v ponavljalni šoli razprave „Alkohol“, ki jo dobiš v A. Maierjevi knjigi „Učne slike“ iz prirodoslovja za III, IV. in V. razred.

10. Pri zgodovinskem pouku omenimo najprej Aleksandra Velikega, ki je moral zaradi nezmernega uživanja alkohola še kot mlad človek v hladni grob; dalje Rimljane, ki so se v poznejši dobi tako pomehkčili zaradi prevelikega pijančevanja, da so izgubili svoje cesarstvo. Nasprotno pa so si pridobili stari Rimljani ravno zaradi svoje zmernosti skoraj ves takrat znani svet. Kot zmerna uživalca alkohola lahko imenujemo Karla Velikega in kralja švedskega, Karla XII.

11. V zemljepisju seznanimo otroke kot najznačilnejše z Indijanci, ki propadajo le zaradi alkohola. Pri Bavarski opozorimo, da se tam zvari in izpije največ piva, ki povzroča tolsto srce, težko sapo in kap. Dalje opomnimo, da mora dežela le zaradi vedno večjega pijančevanja zidati blaznice, hiralnice in ječe. — Kadar poučujemo o severnih mrzlih krajih, omenimo, da žganje ni neobhodno potrebno, da se ubranimo mraza, kar sta zadostno dokazala pogumni mornar Weyprecht in njegov naslednik Frithjof Nansen, ki sta prepotovala najmrzlejšje kraje naše zemlje brez vsakega alkohola.

12. Da zadobijo otroci prave pojme o naši zemlji, je jako koristno, da napravljamo z njimi večkrat razne izlete. Pri takih prilikah naj se nikakor ne daje mladini alkohola, tudi vina ne, in takrat naj se ga zdrži še učiteljstvo.

13. Pri obravnavi človeškega telesa uporabljaj tudi Weichselbaumovo sliko, na kateri otrokom lahko pojasni strašne učinke nezmernega pitja alkoholega.

14. O priliki tolovadbe povejmo otrokom, da boritelji in turisti ne uživajo nobenega alkohola, kadar se trenirajo; ter da oni vojaki, ki niso užili opojne pijače, bolj vztrajajo na pohodu nego drugi, ki so si ga malo „privoščili“.

15. Da bi bil uspeh protialkoholnega gibanja splošno popolen, bi morala na pomoč priskočiti v prvi vrsti vlada, ki je vsaj toliko storila, da je nam učiteljem zaukazala delovati proti alkoholu. Tako imenovani „Gotenburški sistem“ bi se pa pri nas jako težko izvedel. Le da je slika celotna, ga omenjam. V Gotenburgu na Švedskem se je pred več leti ustanovilo človekoljubno društvo, ki je zbiralo denar in potem v mestu pokupilo vse žganjarske koncesije, ki jih je potem pod pravimi pogoji in v majhnem številu zopet oddajalo. Ta sistem so kmalu potem posnemala druga mesta v Škandinaviji in na Finskem v Rusiji. Uspeh je bil čudovit; tako je n. pr. Švedija, ki se je poprej imenovala dežela žganjarjev, postala v kratkem dežela najtreznejših ljudi. Leta 1829. je prišlo povprečno 46 l žganja na vsakega prebivalca, a leta 1888. le 6-9 l.

Končno še nekaj opazk k našemu, to je zagorskemu šolskemu protialkoholnemu delovanju.

Ker se je na moj predlog začelo delovati z vsemi tu navedenimi sredstvi (takrat je klicala na boj proti alkoholu radikalna „Piščalka“), je to delovanje v začetku zbudilo splošno pozornost, kakor je že pač navadno pri vsakih novih uredbah. Tako je bilo torej tudi v naši šolski občini. Nekateri so naše prizadevanje hvalili, drugi ga zasmehovali in se mu rogali, posamezniki zaslepljeni in med njimi celo nekaj staršev pa so protestirali, češ, kaj naj damo sedaj otrokom piti, kadar delajo na polju, po travnikih in senogetih.

Priredil sem zato roditeljski sestanek in vsem odgovoril, kakor je bilo potrebno, a obenem jih prosil, da naj mladini prizanašajo vsaj z zastrupljanjem z žganjem.

Takoj pa omenjam, da je naše ljudstvo splošno precej zmerno glede alkohola in ni bilo zato nič posebnih težav odvaditi otroke od uživanja opojnih pijač. Zlasti deklice so se — kakor so mi pripovedovali večkrat starši — prav hrabro držale svoje obljube. Pri tem omenjam, da pristajam popolnoma besedam tov. Dragotina Česnika, da je jako nevarno otroke preveč z obljubami nagovarjati, ker bi

polagoma otroci, ako ne bi držali teh obljub, sploh nobene ne smatrali za svete, kar bi ne bilo v njih moralno korist. Posebno pa moram poudarjati, da je zlasti moja popolna držnost mnogo pripomogla k precej dobremu uspehu.

Res je, da nisem postal zdržnik zaradi stvari same, ampak le zaradi prevelike nervoznosti, kar so tudi otroci vedeli, vendar sem jim na lastnem zgledu pokazal, da se lahko in dobro živi tudi brez alkohola.

Po predavanju se je več tovarišev in tovarišic zavezalo, da hočejo na enak način poziti delovati proti alkoholu in opazovanja pozneje priobčiti.

* * *

Pri tem učiteljskem krožku se je že sklenilo splošen dnevni red za učiteljske krožke, ki je sledeči:

1. Voli se predsednika in zapisnikarja, ki naj bosta pri vsakem drugem, da se na ta način vsak privadi temu opravilu.
2. Znanstveno predavanje.
3. Aktualna vprašanja iz učiteljskega in šolskega življenja.
4. Dan in kraj prihodnjega krožka.
5. Prosta zabava.

Za sedaj se je sklenilo prirediti prihodnji krožek 7. julija t. l. v St. Petru na Krasu ter naprositi tov. Justina, da nam predava o pivski flori. S tem je bil zaključen naš prvi letošnji učit. krožek.

To je olika.

V dokaz, kako razumevajo klerikali oliko, si je dobro zapomniti, kaj piše „Domoljub“ slovenskemu ljudstvu v pouk in zabavo.

„Domoljubov“ izdajatelj in odgovorni urednik je deželni in državni poslanec, duhovnik Ignacij Žitnik, doktor svetega pisma! „Domoljub“ je tisti list, ki pod imeniteto dr. Žitnika napredno učitelstvo najsirovejše blati in obrekuje. Kakšen vonj razširjajo cvetke z „Domoljubovih“ gredic, to naj dokažejo citati iz imenovanega lista, ki smo jih izpisali iz ene same (19.) številke!

Ta list piše na strani 303. doslovno:

„Zakaj kopičijo duhovni in samostani premoženje? Tako vprašuje liberalni pijanec v „Gorenjcu“. Odgovor: Zato, da bo mogel on, ki postane vsled pijače napol mrtva podgana — slepa je že zdavna — in mu noben gostilničar niti frakeljna ne bo več zaupal na puf, pokljukati na farovška vrata in prositi za desetico, da si bo zopet mogel malo privezati alkohola vajeno dušo.“

Na strani 305 čitamo v dopisu iz Vač:

Naše županstvo se ni pokazalo tistih slavnih podpisov za Blagajneto. (Blagajne je učitelj na Vačah. Op. uredn.) Kaj neki odlašajo? — „Slovenski Dom“ ali „Ciganski pes“ je pisal v listnici, da Blagajna z Vač nič ne piše. Lepo je od Blagajneto, da se že sramuje „Ciganskega psa“, ki ga je lani v toliko hiš peljal na rejo. Mi pa vemo, da vsi njegovi pajdaši ne spravijo enega dopisa skupaj, prepisati in podpisati bi pa že kateri znal. Če bi mi rekli, da Blagajna ne piše, to bi nam njegovi prijatelji očitali laž, a samo takrat po pravici! Ko je brezzobi „Ciganski pes“ nad nami tulil, tedaj so se otročaji plaho stikali k starim mamam ter vsi zapečkarji napovedovali, da nas bo raztrgal, če le nimamo „Kolomanovega žegna“. Pa se še vsi prav dobro počutimo.

Na isti strani stoji dopis iz Dobrepolj: „Neki pristaš narodno-liberalne stranke mi je že drugič naročil „Slovenski dom“, me neč, da me s tem pripravi na svojo stran. Toda škoda denarja in časa, ki ga za to potrosi, kajti „Slovenski“, oziroma „Svinjski dom“ še ne pogledam ne, ker vsak pošten človek mora spoznati, da v tem listu ni skoraj nobena beseda resnična. Zatorej tistemu gorečemu liberalne stranke svetujem, ako name-rava še kaj denarja v ta namen potrositi, naj si rajše kupi tobaka ali pa soli, bo bolj pametno. Pa brez zamere! — And. Adamič, Orel v Dobrepoljah.“

Najbrže učita Adamiča take olike oba vrla tovariša Štrukelj in Odlasek — orla vseh dobrépoljskih orlov — ona dva tovariša, ki se tako dobro počutita tam, kjer slovenski dom s takim očitnim zadovoljstvom izpreminjajo v — svinjak! To je gotovo čudovito krepkosto, na vsak način pa duhovito!

Vprašamo: Kam pa tirajo klerikalni pedagogi s tako sirovostjo slovensko ljudstvo? Ali je opravičeno, da smejo klerikali govoriti

o sirovosti koga drugega? Ako se taka „vzgoja“ vrši pod zaščito duhovščine, je to stvar, ki je zanj duhovščina sama odgovorna. Toda škandal je, da se dobi učitelj, ki priliva takim gnojnim grdam! Škandal je to, in sicer tako velik, da ga ne opraviči nobeno — krščansko mišljenje!

Vprašanje italijanske pravne fakultete.

Minulo soboto so imeli italijanski visokoleči na Dunaju shod, na katerem so sklenili zahtevati osnutje italijanske pravne fakultete v Trstu in glede drugih fakultet priznanje študij in izpitov, ki so bili napravljeni v Italiji. Le v tem vidijo zadovoljivo rešitev italijanskega vseučiliškega vprašanja v Avstriji.

Korespondenca „Austria“, ki je kakor znano, glasilo nemških krščanskih socialcev, pa piše:

„Tudi diplomatični krogi so proti italijanski pravni fakulteti v Trstu in se zavzemajo v zadnjem času odločno za Dunaj. Ugroženje nemškega značaja državne prestolnice s par sto italijanskih dijakov je pri prebivalstvu dveh milijonov popoluoma izključeno; nasprotno bi bila prisotnost močnega italijanskega elementa neko gotovo protitežje proti marsikakim poslovanjevalnim namenom. Pričakovati je torej da bo proračunski odsek odobril Dunaj kot sedež in da bodo tu odločilni ozirni na patriotični in narodni moment.“

Literarna zgodovina narodnega gospodarstva.

Izbrani eseji.

Spisal F. L. Tuma.

Starl vek.

(Konec.)

Ravno tako, kakor izključuje vse siromake, izključuje tudi vse bogataše: njegov ideal je srednji stan *mesotys*, ker pozna ta več pokornosti kakor bogatini in zna bolje vladati od siromakov.

Sužnje smatra kot popolno naravno naravo. Kamor pogledamo v življenje, najdemo ukazovanje in poslušnost. Kdor se da podvreči, prizna že s tem tujo vladno nad seboj. Imenuje jih na nekem mestu „živo orodje“.

Vsako pridobivanje v večjem obsegu smatra kot pogubno in nevredno človeka, ker zbuja slast po zabavah in zamaže pravost. Bogastvo in denar ni eno in isto, kar dokazuje z znano pripovedko iz Grške mitologije o kralju Midasu, ki mu je uslišal Dionizij prošnjo, da bi se izpremenilo vse v zlato, kar bi se dotaknil s svojimi prsti. Ko je prijel nato za kruh, se je hitro izpremenil v zlato in tako je bilo z vsako hrano. Ali drugače nima o kapitalu pravih pojmov. Tudi on prepoveduje posojevanje na obresti. Prebivalstvo mora ostati vedno v gotovem razmerju: če je število preveliko, se prične nemiri, če je premajhno, je neodvisnost države v nevarnosti.

V „Politiki“ je zbral in podal Aristotel vse znanje svojega časa. V nekaterih panogah, kakor astronomiji in matematiki, so ga sicer Grki prekosili, ali na polju socialnega raziskovanja mu ni bil nihče več kos.

Obrniti se nam je končno v Rim, v državo Latincev. Če so bili Grki narod umetnosti, skulpture in poezije, idealisti čiste duše, potem imenujemo lahko Latince v nasprotju s tem narod države in zakonodaje, realiste skozi in skozi. Grki so bili civilizatorji starega sveta, Latinci so njegovi osvoboditelji.

Kulturno so se opirali vesokoz na tuje narode. Najprej so bili v odvisnosti Etruščanov, potem pa od Grkov, na katere jih veže Enejeva pravljica trojanskih vojn. Vse bogove so posneli po grškem izvoru, stvarili si niso nikakega narodnega epa, vsa njih latinska poezija in satira ni nobena prava umetnost: ostriro razuma in življenjska modrost prevladuje fantazijo in čustvovajoče sree. Umetnost sama jim ni srčna potreba, ni izraz njih božjih idealov, ne tvori njih vere. Potrebujemo pa samo v toliko, kolikor praktično služi poveljanju posvetnih dogodkov in zato so razvili samo arhitekturo do gotove stopnje.

Pač je vplivala mogočna peripatična šola tudi na etično spoznanje Rimljanov, ali tukaj so imeli pravi smisel samo za likurgično in stoično filozofijo. Ta špartanska atmosfera je bolj prijala osvojujočemu Rimljanu, temu personificiranemu vojaškemu režimu.

Tisti redki latinski avtorji, ki prihajajo za nas tukaj v poštev, niso prišli potom filozofsko-spekulativnega ugibanja do gotovih gospodarskih konkluzij. Rimskemu realistično-utilitarnemu značaju primerno bi bilo sicer pričakovati večjih samostojnih del na tem polju; v resnici obstoje samo mimogredoči zapiski ali mnenja o tem ali onem gospodarskem pojavu.

Znano je, da so bili Latinci izprva poljedelci. Ta obrt je bila v začetku splošno narodna, ali hitro so jo jeli prepustiti sužnjem, čim so si pričele prisvajati rimske legije sosednje narode. Do vojn s Hanibalom je bilo sicer še vedno dobiti proste kmetije med Latinci, ali čim je zmagoval rimski orel nad kartaginsko pomorsko silo, se je pričel uvoz žita najprej iz Sicilije in potem iz Afrike. Kmetje so opustili delo na polju in šli so ali kot vojaki v tabor Marijev, Sul, Cesarjev ali so postali v mestu pravcati proletarij s svojim krikom „panem et circenses“ — kruha in iger.

Smrti udarec je zadala zadnjim prostim kmetijam Klavdijeva postava (218 pred Kristom), ki je prepovedala senatorjem in njihovim sinovom vsako pomorsko trgovino, ker je veljalo pridobivanje denarja s kupčijo kot sramotno ali vsaj jako ponižujoče. Kam je šel potem denar, ki ga je iz vojnih kontribucij in uprave raznih pravic kar lilo v Rim? V zemljo, v latifundije! Kjer je oral prej latinski kmet svoje njive in sejal seme ter žel žito, so bili nasejani sedaj nepopisno čudoviti parki, žuborela je voda vodometov in šumljal je pesek pod sandalami bogate Rimljanke. Horac toži v eni od o žalostno minuli dobi.

Cicero, Seneca in Plinius omenjajo mestoma te dogodke. Cicero v toliko, v kolikor se je naučil iz grških filozofov, ki jih je znal izborna posnemati in prelagati na latinski jezik; Seneca je bil filozof in vzgojitelj Neronov in opisuje mestoma kritično obstoječe dogodke, a drugače brez vsake samostojne misli; Plinius, ta pridni rimski enciklopedist, se ravno tako izžepuje v tej kritiki s tem razločkom, da se navdušuje za naravo in obdelovanje zemlje v smislu, ki je jako podoben Rousseaujevemu na pragu francoske revolucije, ko je vladala v Parizu podobna nenravnost in potratnost kakor v nekdanjem Rimu. Največji rimski polihistor Varro (116—27) je napisal v svojem 80. letu knjigo o poljedelstvu, ki ima ravno tako le tehničen pomen, kakor kasneje Columellova (roj. 60 po Kr.) poljedelska enciklopedija „De re rustica“. Slednja dva sta znamenita kvečemu zaradi tega, ker sta v zgodovini prva, ki sta dejala, da je veliko več vredno delo prostega kakor neprostega človeka. Columella pripisuje sploh ves propad rimske agrikulture uvedbi sužnje, ki so gospodarski omogočili nastanek in obstoj latifundij.

Tudi pri latinskih juristih ne najdemo več kakor kvečemu par klasifikacij in spoznanje, da ni denar nič samovoljno izmišljenega, ampak da nosi vrednost v sebi, ki so mu jo dale gospodarske razmere, iz katerih je tudi nastal. Rimsko pravo pozna predpise v zadevi privatne lastnine, o dvigi prebivalstva, o suženjstvu, o nadzorstvu pri razsipanju imetja in gotove omejitve z ozirom na potrošanje.

Le o enem vprašanju govore skoro vsi latinski avtorji: To so obresti. Večina je bila proti vsakemu posojevanju na obresti; med slednje je spadal tudi Cicero, gotovo zaradi zgleda svojih grških učiteljev. Catonu je bilo posojevanje na obresti celo podoben zločin kakor umor. Nekaj časa je bilo tako posojevanje v Rimu celo postavno prepovedano (340 pred Kr.) Ali ne ta ne oni ni razvil take teorije o obrestih, kakor jo najdemo pri nekaterih modernejših pisateljih.

V Londonu, 13. januarja 1910.

Srednješolski vestnik.

** Nižjo realno ustanovi češka „Ustf. Matice Školská“ v Břeclavi začetkom prihodnjega šolskega leta. Tako poročajo brnske „Lidové noviny“.

** Umrl je 3. t. m. Kosta Divjak, profesor na osješkem učiteljskem.

** Stoletnica srbske gimnazije. V Novem Sadu na Ogrskem slavi 1. junija tamonjena srbska gimnazija stoletnico svojega obstanka. Slavje bo trajalo tri dni; povabljeni so vsi živeči bivši gojenci tega zavoda in vsi prijatelji narodnega šolstva.

** Stoletnica Stanka Vraza. Na prošnjo Društva hrvaških profesorjev v Zagrebu je hrvaška vlada odredila, da se stoletnica Stanka Vraza proslavi proti koncu tega šolskega leta v vseh srednjih šolah.

** Ustmeni zrelostni izpiti na srednjih šolah v Primorju se vrše, in sicer na državni realni v Trstu od 1. do 5. julija, na državni gimnaziji od 6. do 9. julija; na državni gimnaziji v Gorici od 30. junija do 5. julija; na državni realni v Gorici od 6. do 9. julija; na državni gimnaziji v Pazinu pod predsedstvom nadzornika Matejčiča od 2. do 5. julija.

Književnost in umetnost.

Društvo „Pravnik“ je izdalo in založilo VII. zvezek avstrijskih zakonov v slovenskem prevodu. Ta zvezek obsega državne osnovne zakone in druge ustavne in upravne zakone z odločbami najvišjih sodnih dvorov ter izpremenjene deželne rede in deželne volilne rede. Zbral in uredil Stefan Lapajne, c. k. okrajni glavar v p. v Ljubljani.

Taka zbirka državnih osnovnih in drugih ustavnih in upravnih zakonov, ministrskih naredb ter judikatov najvišjih sodnih dvorov poleg deželnih redov in deželnih volilnih redov je bila čimdalje potrebnejša, in sicer ne samo za pravnike, osobito za upravna in avtonomna oblastva, ampak tudi splošno za vse one kroge, ki stoje v političnem življenju in se bavijo z upravnim pravom.

Posebno pa bo ta zbirka tudi dobro došla županstvom. Zbirka vsebuje tudi interkonfesionalni zakon iz leta 1868., zakon o uredbi vnanjih pravnih razmer katoliške cerkve iz leta 1874., zakon o uredbi prispevkov za katoliško bogočastje iz leta 1874., zakon o priznanju verskih družb iz leta 1874., in deželni konkurenčni zakon za vzdrževanje katoliških cerkv in duhovniških poslopij. Obsega pa tudi ta zbirka domovinska zakona iz leta 1813. in 1896., kakor tudi volilne rede za deželne zbore slovenskih pokrajin. V tej zbirki pa je končno zbranih nad 600 judikatov vrhovnih sodišč v najvažnejših in spornih slučajih upravne ali sodnijske prakse.

Knjiga ima isto priročno obliko, kakor dosedaj od „Pravnika“ izdane zbirke zakonov, obsega 30 pol ter stane vezana 6 K. Dobi se pri društvu „Pravnik“ in v knjigotrdnicah. — Toplo priporočamo!

Politiški pregled.

* Jezikovni zakon za vso državo. Z Dunaja poročajo, da je češki poslanec Bukvaj sestavil jezikovni zakon za vso državo in ga že predložil v razpravo posameznim parlamentarnim strankam. Zakonski načrt obstoji iz 19 paragrafov. § 1. navaja jezike, ki so v deželah navadni; § 2. pa jezike, ki so navadni v posameznih okrajih.

* Monopol na vžigalce bo po poročilu budimpeštanskih listov sigurno uveden, in sicer ne le na Avstrijskem, temveč tudi na Ogrskem. Tozadevni dogovori so malone že popolnoma dokončani.

* O slovenskem kongresu v Sofiji je razpravljala te dni vseučiliški profesor Fedor J. Korš, znani prevodilec Prešernovih pesmi na ruski jezik, v „Obščestvu slovanske kulture“ v Moskvi. Končno je izjavil, da ne soglaša s sedanjim programom slovanskega kongresa v Sofiji, in sicer zategadelj ne, ker se bo na shodu razpravljalo samo o položaju jugoslovanskih držav. Korš je mnenja, da bi se na kongresu moralo razpravljati o položaju vseh slovanskih držav, ker sicer ta kongres ne bo vsaslovanska, marveč samo jugoslovanska prireditel. Korševemu mnenju so se pridružili vsi zborovalci ter sprejeli resolucijo, v kateri zahtevajo, da se program sofijskega shoda razširi in da se raztegne na vse slovanske narode.

* Vseslovanski shod. V zadnji seji pripravljalnega odbora za vseslovanski kongres je poročal predsednik Bobčev o svojih razgovorih z dr. Kramfem in Poljakom Dmowski. Kakor tudi s srbskimi delegati v Belgradu. Shod se odpravi nepreklicno dne 6. julija in bo trajal štiri dni. Razen skupine Dmowski ga se vsi udeležijo kongresa. Odbor v kratkem razpošlje vabila.

* Obdavljenje železa. Poslanec Steinwender je vložil predlog, da se obdavi železo. Železni kartel vleče ogromne dobičke na škodo splošnosti. Čistega dobička ima nad 51 milijonov kron. To naj država obdavi s 30%, kar bi ji dalo 15 milijonov. Davek naj se tako upelje, da bo zadel zgolj tiste, ki imajo dobiček, torej neposredno kartelovce.

* Krščanski socialci. Tožba krščansko-socialnega občinskega ter deželnozborskega kluba na Dunaju proti kršč. socialnemu mestnemu svetovalec in dež. poslancu Hrabu, ki jim je očital koristolovstvo, je pokopana. Nižjeavstrijski dež. zbor ne bo sklican meseca maja, pa tudi ne začetkom junija; Hraha torej ne more biti izročen sodišču. To je seveda tožiteljem povsem všeč. Krščansko-socialni klub ima gotovo toliko vpliva pri vladi, da bi bil dosegel sklicanje deželnega zbora, če bi bil hotel. Sedaj razglasajo krščanski socialci, da bo zadevo reševalo častno sodišče. Tako bo vsaj vse ostalo lepo med štirimi očmi.

Ne zabite „Učiteljskega konvikta!“